

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО МУҲАНДИСЛИК-ТЕХНОЛОГИЯ
ИНСТИТУТИ

Ижтимоий фанлар кафедраси

**«ИНСОН ҚАДРИ –
ТАРАҚҚИЁТ
СТРАТЕГИЯСИНИНГ
АСОСИ»**

Республика илмий-назарий конференцияси

(«Инсон кадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили»га бағишланади)

Бухоро – 2022

«Инсон қадрини улуглаш йили»га бағишланган «Ижтимоий фанлар» кафедраси томонидан ўтказиладиган республика илмий –назарий анжумани «Инсон қадрини-тараққиёт стратегиясининг асоси» мавзусида куйидаги йўналишлар негизида ташкил этилиб, бир қатор бугунги кунда жамиятда мавжуд бўлган, ечилиши кутилаётган муаммо ва масалаларни ўз ичига олади. Хусусан, Инсон қадрини юксалтириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш масалаларига бағишланган мақолалар, жамиятда қонун устуворлиги ва ҳуқуқий маданиятни янада ошириш муаммоларини ўрганиш ҳамда таҳлил этиш бўйича фикрлар, тавсиялар,шунингдек, ижтимоий сиёсат фалсафасида инсонга капитал билан боғлиқ бўлган масалаларни ўрганиш бўйича хулосалар, маънавий тараққиётнинг муаммо ва ечимларини таҳлил этиш натижасида юзага келган фактлар, далиллар, кўрсатмалар ушбу анжуман материаллари тўпламидан ўрин олган.

Масъул муҳаррир:

Э.Х.Зоиров – БухМТИ «Ижтимоий фанлар» кафедраси мудири, ф.ф.н.

Таҳрир ҳайъати:

Н.Р.Баракаев – БухМТИ ректори, т.ф. д., профессор

М.З.Шарипов, БухМТИ илмий ишлар ва инновациялар проректори, физика-математика ф.д.

Г.Н. Наврўзова – БухМТИ «Ижтимоий фанлар» кафедраси ф.ф.д., профессор

Ф.М.Бафоев – БухМТИ «Ижтимоий фанлар» кафедраси доценти, с.ф.н.

Ф.А.Каландарова – БухМТИ «Ижтимоий фанлар» кафедраси ўқитувчиси

Такризчилар:

Б.Т.Мирзақулов – БухМТИ «Ижтимоий фанлар» кафедраси доценти, т.ф.н.

Л.С.Султонова – БухМТИ «Ижтимоий фанлар» кафедраси катта ўқитувчиси

**СОҒЛОМ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШДА АЛИШЕР НАВОИЙ
АСАРЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ.**

*Воҳидова М.Т. – БухМТИ «Ижтимоий фанлар» кафедраси
доценти, ф.ф.н.*

*Акрамова М.Т.- БухДУ "Мактабгача таълим" кафедраси
катта ўқитувчиси*

Инсон юксак фазилатлар ва кадрятларни эгалламасдан, ўзида инсонга муҳаббат туйғусини шакллантирмасдан, хулқли, одобли, инсонпарвар бўлмасдан туриб етук шахс, комил инсон бўлиб етишиши мушкул. Иқтидорли талаба-ёшларни ўқитишда, уларни ҳаётга тайёрлашда буюк аждодларимиз меросини ўрганмасдан туриб, уларни комил инсонлар қилиб тарбиялай олмаймиз. Шу сабабдан ҳам алломаларимиз томонидан қолдирган маънавий бойликларимизни ёшларимизга етказишимиз ва уларни ҳам комил инсон бўлиб етишишларида ўз ҳиссамизни қўшмоғимиз лозим.

Буюк мутафаккир, давлат арбоби Алишер Навоий (1441-1501)нинг умуминсоний мазмунга эга бўлган гуманистик қарашлари ислом фалсафасидан озикланган бўлиб, аллома ўзининг асарларида унинг диний ва дунёвий жиҳатлари, зоҳирий ва ботиний томонларини ҳар томонлама ривожлантирган.

Ҳазрат Навоий инсонпарварлигининг муҳим хусусияти шундаки, ул зот ўзининг ғазал, рубоий ва дostonларида инсонпарварликка оид қарашлари, қимматли ғояларни баён қилиш билан чекланиб қолмасдан, балки ўзи буюк инсонпарвар шоир деган ном қозонди, инсонийликда бошқаларга ўрнак бўлди. У доимо оддий халқ ғам-ташвишига шерик бўлди, уларга ҳомийлик қилди.

Тарихий манбаларда, айниқса тарихчи Хондамир (тахм.1475-1535)нинг «Мақорим ул-ахлоқ» асарида Ҳазрат Навоийнинг ёшлигидан то вафотига қадар бўлган ҳаётининг муҳим саналари, ижоди, давлат ишларидаги фаолияти, хулқи, савобли ва хайрли ишлари, илм-фан ва санъатга ҳомийлиги, меҳр-муруввати, саховатпешалиги, юрт ободончилиги учун сазй-ҳаракати, ғариб, бечора ва камбағаллар, етим-есирларга ғамхўрлиги, камтарлиги, хокисорлиги ҳақида муфассал маълумот берилади. Тарихчи унинг одамийлиги, халқпарварлиги, инсонпарварлиги ва бағрикенглиги, раҳмдиллиги, хидоят сари интилишига юксак баҳо беради.

Ушбу китобда келтирилишича, шоир ёшлигидан мол-мулк, бойлик йиғишга ружу қўймаган. Аксинча, мол-мулкдан тушган даромадини халқ

фаровонлиги, мамлакат равнаки учун сарфлаган. У ўзининг бўш вақтини диний китобларни қироат қилишга, шеър ва дostonлар ёзишга сарфлаган. «... Ул хидоят ва иқбол осмонининг куёши..., – дейди Хондамир улуғ мутафаккир ҳақида, – ёшлиқдан ўсиб-унган даври давомида дунё ва ундаги нарсалардан илтифотсизлик енгини силкиган, ҳеч қачон ҳиммат этагига фоний дунё молига муҳаббат ғуборини, бу жаҳон ашёсига қизиқиш гардини юқтирмаган»¹.

Ҳазрат Навоий шахсан ўзининг даромадидан катта ободончилик ишларини олиб борган. У Хуросонда 300 дан ортиқ работлар, ҳаммом ва хонақоҳлар, ҳовузлар, мадраса ва масжидлар барпо қилганлиги, ирригация иншоотлари қурдириб, каналлар қаздирганлиги тарихдан маълум. Хондамир уларнинг баъзиларини ўз китобида санаб ўтади. Шунинг учун Мир Алишер хазинасида ҳеч қачон катта миқдорда маблағ тўпланиб турмаган. Тушган маблағ тезда мухтожларга тарқатилган ёки бинолар қурилишига сарф қилинган. Хондамирнинг хабар беришича, ул зот карами ва саховатпешалигининг чеки-чегараси йўқ эди: «Узоқ ва яқиндаги фозиллар, шоирлар, фақир ва заифлар ва етимларнинг кўнглини инъом ва тўнлар билан кўтарарди балки ҳамма табақадаги кишилар (хос ва авом)ни ўзининг поёнсиз инъом ва эҳсон емишидан узлуксиз баҳраманд қиларди».

Хондамир Ҳазрат Навоийнинг одамийлиги, инсонларга меҳрибонлиги, олийҳимматлиги, камтарлиги, мулоимлиги, саҳийлиги ҳақида маълумот беради ва мутафаккирнинг ушбу фазилатлари ҳақида қизиқарли воқеаларни келтиради. Унинг айтишига қараганда, шоирнинг доврўғи бутун мусулмон мамлакатларига, айниқса араб ва араб бўлмаган мамлакатларга кенг тарқалган. Унинг бағрикенглиги, раҳмдиллиги, меҳр-шафқатлилиги, мухтож ва ғарибларга ёрдам беришини эшитган кўплаб ночор одамлар ундан мадад сўраб келганлар. «Ғариб ва мусофирлар, – деб ёзади Хондамир, – дунёнинг ҳар томонидан йўл кўрсатувчи остонасига тўпланиб, хайр ва баракали ноз-неъматларидан истаганча баҳра олардилар. Фақир ва мухтожлар Эрон ва Турон мамлакатининг узоқ жойларидан келиб, халойиқ тўпланиш жойи бўлган даргоҳига сиғиниб, карам ва эҳсон дастурхонидан тўлиқ фойдаланар ва насибахўр бўлардилар...»

Хондамирнинг ушбу китобда келтирган фикрлари, маълумотларидан шу нарса маълум бўладики, Ҳазрат Навоий том маънодаги инсонпарвар

¹ Хондамир. Макорим ул-ахлоқ. – Т.: Гафур Ғулом номидаги бадиий адабиёт нашриёти, 1967. - 62 - 63 б.

бўлган, доимо халқ гамида яшаган, гариб, бева-бечора ва етим-есирларнинг оғир қисматини оз бўлса-да енгиллаштирмоқчи бўлган. Мутафаккирнинг асарларидаги инсонпарварлик тўғрисидаги фикрлари, унинг турмуш тарзи, хайрли ишлари, халққа қилган ёрдами, юриш-туриши, амалий ишлари билан бир-бирини тўлдириб турган. Бошқача қилиб айтганда, Ҳазрат сўз ва иш бирлигига амал қилган. Ул зотнинг қилган хайрли ишлари, карам ва саховати, инсонпарвар ва халқпарварлиги бошқа таъмагир, хасис бой-амалдорларга сабоқ бўлган ва ибрат вазифасини ўтаган. Буларнинг ҳаммаси айни бир вақтда мутафаккирнинг комил ва етук инсон бўлганлигидан гувоҳлик беради.

Биринчи президентимиз И.Каримов таъкидлаганидек, «Тарих миллатнинг ҳақиқий тарбиячисига айланиб бормоқда. Буюк аждодларимизнинг ишлари ва жасоратлари тарихий хотирамизни жонлантириб янги фуқаролик онгини шакллантирмоқда. Ахлоқий тарбия ва ибрат манбаига айланмоқда».

Баркамол авлодни, комил ва етук инсонни тарбиялашдек мақсадга эришишда тарихимизнинг ёрқин сиймолари – алломаларимизнинг ибратли ҳаёт тарзи, бажарган амаллари, инсонпарварликка оид насиҳат ва маслаҳатларини ўрганиш, ўзлаштириш, тарғиб қилиш кўҳна тарих олдидаги инсонийлик бурчимиздир.

МИЛЛИЙ МАФКУРА ВА ЭСТЕТИК ҚАДРИЯТ

Рахмонова М. – БМТИ «Ижтимоий фанлар» кафедраси катта ўқитувчиси

Мустақиллик даврида шаклланган миллий мафкурамиз тизими халқимизнинг наинки орзу умидлари, тарихи, фалсафий-диний қарашлари, юксак маънавияти, маданияти миллий қадриятларимиз, миллий менталитетимиз халқимизнинг инсонпарварлик ва ватанпарварлик фазилатлари асосида ташкил топди. Ўзбек халқининг эстетик қадриятларида биродарлик, бағрикенглик, меҳр-мурувватлилик, ғамхўрлик каби фазилатлар устун туради.

Миллий мафкура ўзининг эстетик, ахлоқий, сиёсий, диний моҳияти билан олижаноб ғояларга йўл очади, ҳаётда амал қилишига имконият яратди. Демак, миллий мафкура негизида халқимизнинг ўтмиши ва ҳозирги куни бирлашар экан, бунинг натижасида ҳар бир шахсда ўз халқи ва